

[Kritika Komenského pojetí nápravy]

Ladislav Hejdánek

jedná se o část původního dokumentu:

[2001](#)

- ♦ myšlenkový deník – záznam, česky, vznik: 21. 5. 2001
- ♦ philosophical diary – record, Czech, origin: 21. 5. 2001

[Kritika Komenského pojetí nápravy]

Komenský zdůrazňuje, že nápravou rozumí „uvedení dobré věci, propadající nákaze, v původní dobrý stav“ (1320, s. 85). Tím zůstává v zajetí řecké (a vůbec antické, vlastně už předfilosofické, mytické) představy, že na počátku je třeba předpokládat plnost, dokonalost. Není pochyb, že tento předpoklad byl otřesen zjištěním, že vývoj nemusí znamenat je rozvíjení něčeho, co už tu v zavinuté podobě od počátku bylo, ale také a zejména postup od méně dokonalého k dokonalejšímu, od nižšího k vyššímu. Přesto stojí za povšimnutí, jak Komenský analyzuje to, co náleží k pojmu „nápravy“. Podtrhuje totiž, že cílem naší pozornosti musí být jak „předmět nápravy“, tak „činitel nápravy“, a ovšem také „prostředek nápravy“. Toho si musí víc než dosud hledět zejména biologové, kteří se setkávají s fenoménem regenerace v nejširším významu toho slova. Už při reduplikaci resp. přepisu genetických informací dochází občas k „chybám“ a nepřesnostem, a organismy mají schopnost následkům těchto chyb čelit, eventuálně chyby dokonce opravovat. Genetici zaměřují své výzkumy k oněm „prostředkům nápravy“, ale nechávají zcela stranou to, o čem Komenský mluví jako o „činiteli nápravy“. Nejde tu ani tolik o nějaké upřesňování chápání subjektu (což nepochybně překračuje odbornou kompetenci biologie), ale o porozumění onomu fenoménu „činění“, aktivity, výkonu, snad dokonce „práce“. Entropické tendence a procesy lze popisovat neustále a ve všech kontextech; procesům opačně zaměřeným, negativně entropických (negentropickým) je však věnována pozornost zcela nedostatečná, zejména v tom směru, že jsou založeny na výkonech, „činění“, „práci“, prostě na aktivitách, které nejsou pouhými procesy, nýbrž jsou nějak zakotveny v původci resp. činiteli, který není pouze „dán“ jako „věc“, popsitelný objekt, předmět. Jinak lze také říci, že mají střed, jsou centrovány, a ten střed opouštějí, aby se staly výkonem tohoto středu, který je garantem jejich soustředěnosti i jejich odstředivého výkonu (provedení, uskutečnění).

(Písek, 010521-1.)